

Causaal contextualisme:

Een zelfstandige semantische theorie of een vorm van epistemologisch contextualisme?

Alex Groen
3612910
Faculteit geesteswetenschappen
Departement Wijsbegeerte
Afdeling theoretische filosofie
Begeleider: Dr. J.H. Van Lith
Tweede beoordelaar: C. Ierna
Inleverdatum: 10-11-2014

Inhoud

1.	Inleiding	3
2.	Stand van zaken contextualisme	3
3.	Stand van zaken negatieve causaliteit	4
4.	Causaal contextualisme en negatieve causaliteit	5
5.	Epistemologisch vs. causaal contextualisme	8
6.	Concluderende opmerkingen	12
7.	Geraadpleegde literatuur	13

1. Inleiding

Recent is de contextafhankelijkheid van kennisclaims een belangrijk onderwerp geworden binnen de epistemologie. Discussies over de contextafhankelijkheid van 'weten' en de manier waarop een verschuiving van context invloed kan hebben op de waarheidswaarde van uitspraken en dus semantisch verschil maakt, worden grofweg sinds de tweede helft van de twintigste eeuw gevoerd. Debatten over contextafhankelijkheid worden niet meer alleen gevoerd met betrekking tot kennisclaims, maar worden ook betrokken op de standaarden van causale claims. Hierbij is de positie grofweg dat het maken van een causale claim gerechtvaardigd is in een bepaalde context, maar ontkend kan worden in een andere.

De waarheidswaarde van een causale uitspraak is dus afhankelijk van de context waarin deze geuit wordt, maar ook van de manier waarop de oorzaak en het effect gekozen worden en de manier waarop de claim wordt gemaakt. De contextafhankelijkheid van causale claims werkt op meer niveau's dan alleen de waarheidswaarde van de uitspraak, omdat de manier waarop de causale relatie en relata worden gedefinieerd ook van invloed zijn. Het verkiezen van bepaalde causale factoren boven andere in een causale uitspraak en het promoten van een oorzaak uit meerdere mogelijke oorzaken als *de* oorzaak leidt naast discussie over de waarheidswaarde van de uitspraak tot discussie over contextafhankelijkheid van oorzaken en gevolgen en de manier waarop een bepaalde causale factor of gebeurtenis in een context wel als legitieme oorzaak of gevolg kan dienen maar dat dezelfde uitspraak in een andere context onwaar is.

Bovendien is er veel discussie over wat wel en niet als oorzaak of gevolg kan dienen en over de achterliggende conceptie van causaliteit van verschillende invloedrijke theorieën over causaliteit. Een recent debat op dit gebied is het debat rond negatieve causaliteit. Kort gezegd is negatieve causaliteit een causale relatie waarbij absenties de rol van oorzaak of gevolg vervullen. Een bekend voorbeeld hiervan is de uitspraak 'de planten zijn dood omdat ze geen water hebben gehad'. Hier vervult een afwezigheid ('de planten hebben geen water gehad') de rol van oorzaak. Dit soort uitspraken zijn heel gewoon in de meeste contexten, en fungeren zelfs op juridisch gebied als legitieme verklaringen voor gebeurtenissen. Maar filosofisch gezien vormt negatieve causaliteit een probleem voor veel theorieën over causaliteit, doordat het metafysisch lastig te funderen is.

In dit paper zal onderzocht worden op wat voor manier variatie in context van invloed is op causaliteit. Er zal gekeken worden of een contextafhankelijke versie van causaliteit negatieve causaliteit kan toestaan en op wat voor manier dat in zo'n theorie ondergebracht kan worden. Daarna wordt de vraag behandeld of zulke variatie alleen pragmatisch verschil maakt of dat ook de semantische waarde van uitspraken verandert met de context. Tot slot zullen enkele kritiepunten met betrekking tot causaal contextualisme besproken worden aan de hand van kritiek die op epistemologisch contextualisme is geuit, en zal gekeken worden of hiertussen parallellen getrokken kunnen worden. Om het debat rond contextualisme en negatieve causaliteit weer te geven zal eerst kort iets gezegd worden over de recente stand van zaken in debatten over deze onderwerpen waarna er toegespitst wordt op causaal contextualisme en negatieve causaliteit.

2. Stand van zaken contextualisme

Epistemologisch contextualisme is een theorie die zich betreft op de semantische waarde van kennisuitspraken door te kijken hoe sterk de epistemische positie is van een subject ten opzichte van een attributor die al dan niet kennis toeschrijft. Het wel of niet toeschrijven van kennis aan een subject die een bepaalde claim maakt in een context hangt af van de epistemische positie die dat subject inneemt. De positie waarin iemand verkeert in een bepaalde context bepaalt dus of diegene gerechtvaardigd is in het maken van een bepaalde kennisclaim. Kennisuitspraken werken op deze manier dus hetzelfde als andere contextafhankelijke uitspraken waarin woorden als 'hier', 'ik' of 'dat' voorkomen. Uitspraken waarin dit soort termen (zgn. 'indexicals') een rol spelen zijn alleen volledig te begrijpen binnen de context waarin ze geuit worden, en volgens contextualisten is dat met kennisclaims net zo. Zonder context is er geen standaard voor het bepalen van de waarheidswaarde van een kennisclaim en drukt deze dus niks uit.

Dezelfde uitspraak kan dus in verschillende contexten een andere propositie uitdrukken, doordat de contextafhankelijke standaarden voor het toeschrijven van kennis van context tot context kunnen verschillen. Epistemologisch contextualisme houdt dus niet in dat eenzelfde zin zowel waar als onwaar kan zijn, maar betreft zich op de standaarden voor het wel of niet toeschrijven van kennis.

Doordat de standaarden voor kennis van context tot context kunnen verschillen kan een contextualistische

theorie omgaan met problemen waar veel andere epistemologische theorieën geen antwoord op hebben, zoals extreem scepticisme. Aanhangers van een invariantistisch concept van kennis, waarbij de waarheidswaarde van uitspraken niet kan variëren stuiten op tegenstrijdigheden wanneer een extreem sceptische positie wordt ingenomen. Een bekend voorbeeld in de literatuur gaat over de waarheidswaarde van een uitspraak als 'ik weet dat ik handen heb'.¹ Op het eerste gezicht zal niemand ontkennen dat deze uitspraak waar is en dat we (de contextafhankelijkheid van het woord 'ik' hier even buiten beschouwing gelaten) handen hebben. Maar wanneer de mogelijkheid wordt geopperd dat we niet meer zijn dan een 'brain in a vat', en we kunnen niet weten of dat waar is, weten we ook niet meer of we handen hebben. Een dialoog waarin een skeptische mogelijkheid geopperd wordt ziet er als volgt uit:

A: Ik weet dat ik handen heb.

B: Kun je de mogelijkheid uitsluiten dat niet slechts een 'brain in a vat' bent?

A: Nee dat kan ik niet, dus dan weet ik niet of ik handen heb.

Een invariantistische conceptie van kennis kan moeilijk met dit probleem omgaan omdat of toegegeven moet worden dat we de meest alledaagse dingen niet weten, of de sceptische positie moet op een manier omzeild worden.

Omdat de standaarden voor kennis in een contextualistische benadering afhankelijk zijn van de context kan dit probleem omzeild worden, terwijl we in een context waarin de mogelijkheid dat we slechts een 'brain in a vat' zijn serieus wordt genomen niet weten dat we handen hebben, omdat we niet kunnen voldoen aan de hoge eisen voor kennis. Maar in een context waarin deze mogelijkheid niet geopperd wordt kunnen we wel spreken van kennis als iemand zegt dat hij handen heeft, doordat de eisen om van kennis te kunnen spreken hier lager zijn.

De achtergrondkennis van de spreker(s), de situatie waarin deze zich bevindt en de objecten waarnaar verwezen wordt in de te beoordelen uitspraak maken deel uit van de context en bepalen het al dan niet toeschrijven van kennis aan de spreker(s). Maar wat wel en niet tot deze context gerekend dient te worden is onderwerp van veel discussie. Onder andere hoe we met behulp van de standaarden de semantische waarde van een uitspraak moeten bepalen is niet altijd duidelijk. Spreken we van kennis als de uitspraak een goede verklaring geeft, de beliefs van de spreker ondersteunt of is 'weten' een indexical net als 'ik' etc.? Wel of niet van kennis spreken hangt af van de positie van de spreker(s) ten opzichte van de context; in de ene context dient een spreker te voldoen aan hogere standaarden dan in een andere (alledaagse) context. Maar contextualisme heeft het voordeel ook te kunnen verklaren waarom dit gebeurt en waarom sceptische bezwaren zo gevaarlijk lijken doordat het het 'doel' van een gesprek kan onderbrengen die de standaarden bepalen. Verderop in dit stuk zal verder worden ingegaan op de problemen die epistemisch contextualisme met zich meebrengt en hoe de theorie zich verhoudt tot causaal contextualisme.

3. Stand van zaken negatieve causaliteit

Een concept van causaliteit is sterk afhankelijk van de metafysische eigenschappen die toegeschreven kunnen worden aan zowel de relatie zelf als de relata. Hoe dient een wereld te zijn om een causale relatie te kunnen herbergen en wat kan wel of niet als oorzaak of gevolg dienen? Wanneer we de wereld beschouwen als in ruimtetijd geordende objecten zullen we geneigd zijn de causale relatie in te vullen als een relatie van fysieke beïnvloeding, bijvoorbeeld wanneer een biljartbal een andere wegstoot en we zeggen dat de beweging van de tweede *veroorzaakt wordt* door de eerste. Theorieën die relata als immanent zien beschrijven deze als een gebeurtenis met een concrete plaats in de ruimtetijd. De andere grote stroming in de literatuur spreekt niet van immanente gebeurtenissen, maar van feiten, transcendente beschrijvingen van gebeurtenissen die geen concrete plek in de ruimtetijd hebben. De immanente gebeurtenissen tegenover de abstracte en transcendente feiten vormen de twee grote stromingen in de discussie wat als relata kunnen dienen in een causale relatie, en wat voor eigenschappen deze relata moeten hebben. Dit leidt ook tot een discussie over de fijnmazigheid waarmee we een gebeurtenis beschrijven en wat hierbij relevant is. Het lijkt immers verschil te maken voor de acceptatie van een causale claim hoe hard of zacht een steen gegooid wordt of hoe luid iemand spreekt. Ook de hoeveelheid relata is voer voor veel discussies, waarbij het

¹ Patrick Rysiew, 'Epistemic Contextualism' in *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2011 Edition), ed. Edward N. Zalta. URL: <http://plato.stanford.edu/archives/win2011/entries/contextualism-epistemology> (geraadpleegd 10 oktober 2014)

standaardplaatje van één oorzaak en één gevolg uitgebreid wordt tot drie of zelfs vier relata (verderop wordt Schaffer's vierplaatsige theorie besproken).

Een invloedrijke opvatting is het 'network-model', waarin de causale relatie bestaat tussen immanente spatio-temporele punten in een netwerk waarin alle gebeurtenissen (de geschiedenis) een plaats hebben. De vraag wat de oorzaak van iets is kan dus getraceerd worden in het netwerk, waarin de causale relatie de verbinding vormt.²

Door echter alleen immanente gebeurtenissen toe te staan als relata in een causaal netwerk ontstaat er een probleem wat betreft ons gebruik van causale relaties en de relata die we daarin gebruiken. In het dagelijks leven gebruiken we bijvoorbeeld heel vaak absenties, non-gebeurtenissen, als relata in een causale claim ('doordat ik de planten geen water heb gegeven gingen ze dood'). Het gebruik van absenties als relata is zelfs zeer wijdverspreid, in zowel alledaagse als juridische, medische en zelfs wetenschappelijke contexten worden absenties gebruikt als oorzaak en/of gevolg. Het gebruik van absenties in causale relaties wordt negatieve causaliteit genoemd, tegenover het gebruik van enkel 'positieve' gebeurtenissen. Theorieën die net als het network-model uitgaan van spatio-temporele gebeurtenissen als relata, en de causale relatie zelf als de verbinding tussen deze gebeurtenissen, hebben moeite negatieve causaliteit onder te brengen en ontkennen dan ook vaak dat absenties als relata kunnen dienen.

Toch is er een mogelijkheid om vast te houden aan het network-model en toch absenties toe te staan als relata, namelijk door absenties te zien als contrasten van de gebeurtenissen in het netwerk (X in plaats van x), of door te stellen dat de negatieve relata superveniëren op het netwerk van gebeurtenissen. Door absenties toe te staan in causale relaties nemen we impliciet aan dat de relata niet per se immanent zijn en dienen we te verklaren wat de metafysische status van absenties is en hoe we er toegang tot hebben. Discussies over dit onderwerp gaan dan ook vooral over de vraag of er een relatie kan bestaan tussen absenties of tussen een (transcendente) absentie en een immanent object. Het toestaan van transcendente relata heeft immers consequenties voor het soort relatie dat de causale relatie kan zijn.

Het kunnen omgaan met negatieve causaliteit is een goede test voor causale theorieën, aangezien het ingeburgerd is in de alledaagse praktijk en het dezelfde rollen vervult als 'positieve' causaliteit. In dit stuk wordt negatieve causaliteit gebruikt als graadmeter voor Schaffer's contextualistische versie van causaliteit, en of deze om kan gaan met negatieve causaliteit. In de volgende sectie wordt deze theorie uiteengezet.

4. Causaal contextualisme en negatieve causaliteit

Jonathan Schaffer bespreekt in zijn tekst 'Causal Contextualism' verschillende manieren waarop causaliteit contextafhankelijk is en op welke niveau's deze contextafhankelijkheid zich manifesteert. De vraag die hierbij centraal staat is of deze contextafhankelijkheid alleen pragmatisch van belang is of dat deze ook invloed heeft op de semantiek. Hij ziet causaal contextualisme dus als de these dat een causale claim verschillende waarheidswaarde kan hebben in verschillende contexten, dat dit verschil te herleiden is tot oorzaken, en over causale factoren gaat.³ Vervolgens onderzoekt Schaffer op welke manieren deze contextafhankelijkheid causaliteit beïnvloedt. Dit gebeurt op drie manieren; 1. met betrekking tot selectie 2. met betrekking tot wat we willen verklaren en 3. met betrekking tot mogelijke alternatieven.

Het eerste punt waarop causaliteit gevoelig is voor context verklaart hoe een bepaalde gebeurtenis of factor als *de* oorzaak wordt aangewezen en de rest als achtergrondfactor wordt genoemd. Dit selectieproces is onder invloed van context doordat bepaalde achtergrondfactoren van context tot context verschillend kunnen zijn, en doordat het verkiezen van bepaalde achtergrondfactoren als oorzaak in een causale uitspraak niet informatief kan zijn. Een voorbeeld dat Schaffer hierbij noemt is Putnam's voorbeeld over wezens van Venus die een bosbrand zien op aarde. In een gesprek tussen deze wezens is de uitspraak 'de zuurstof in de atmosfeer veroorzaakte de bosbrand' een ware uitspraak, maar voor boswachters of brandweerlieden niet. Doordat in de context van de boswachters en brandweerlieden altijd de zuurstof in de atmosfeer als achtergrondfactor aanwezig is zullen zij de brand niet toeschrijven aan de zuurstof in de atmosfeer. Voor hen is de aanwezigheid van zuurstof een achtergrondfactor en ze zullen deze claim verwerpen.

² Helen Beebe, 'Causing and Nothingness' in *Causation and counterfactuals*, ed. John Collins et al. (Cambridge/London: MIT press, 2004) p. 291.

³ Jonathan Schaffer, 'Causal Contextualism' in *Contrastivism in Philosophy*, ed. Martijn Blaauw (London: Routledge, 2012) p. 37.

Het tweede punt waarop volgens Schaffer contextafhankelijkheid optreedt is de vraag wat we willen verklaren. Causale claims zijn antwoorden op waarom-vragen, en verschillen in deze waarom-vragen zijn van invloed op wat we accepteren als antwoord. In verschillende gesprekken kan dezelfde vraag tot andere antwoorden leiden, afhankelijk van wat we willen weten.

Schaffer's derde punt gaat over de alternatieven die we ons kunnen voorstellen. Doordat we verschillende aannames kunnen maken over wat er gaat gebeuren, zijn causale claims afhankelijk van wat we als alternatieven zouden aannemen in het accepteren of verwerpen van een causale uitspraak. De context verandert met de aannames die we maken en die per situatie kunnen verschillen.

Behalve deze drie manieren waarop causale claims contextafhankelijk zijn noemt Schaffer ook nog manieren waarop de beschrijving van gebeurtenissen contextafhankelijk is en hoe deze beschrijvingen van invloed zijn op het al dan niet accepteren van causale verklaringen. Deze verschillen ontstaan dus niet wanneer een uitspraak van context tot context bekeken wordt, maar door de manier waarop gebeurtenissen binnen een bepaalde context beschreven worden. Het gebruik van 'in plaats van' bij het verklaren van een bepaalde gebeurtenis is een voorbeeld van het beschrijven van een gebeurtenis in een bepaalde context die tot verschillende causale uitspraken kan leiden die we niet allemaal willen accepteren. Een ander aspect van het beschrijven van een gebeurtenis is de fijnmazigheid waarmee dit gebeurt, door de nadruk van de causale 'waarom'-vraag te verleggen lijkt de waarheidswaarde van deze claim te veranderen, terwijl de gebeurtenis onveranderd blijft.

Schaffer's volgende stap is laten zien hoe deze aspecten van causale claims van invloed zijn op de semantische waarde, en niet slechts pragmatisch van belang zijn. Hij gaat hiermee in tegen de stelling dat de contextafhankelijkheid van causale claims alleen pragmatisch van belang is, en dat een causale uitspraak dus geen verschillende waarheidswaarde kan hebben in verschillende contexten. Deze these, ook wel invariantisme genoemd, gaat dus uit van een semantiek die als het ware al vastligt, waarin pragmatische overwegingen enkel bepalen wat er wel of niet acceptabel is of welke factoren als *de* oorzaak worden gezien. Volgens Schaffer zijn causale uitspraken contextafhankelijk omdat ze gevoelig zijn voor 'contrasts' die van context tot context verschillen.⁴ Deze contrasten zijn mogelijke alternatieven van wat er daadwerkelijk gebeurt en zijn zowel voor de oorzaak als het gevolg aanwezig. De causale relatie ziet er bij Schaffer daarom als volgt uit: 'X in plaats van x veroorzaakt Y in plaats van y', waarbij X en Y *de* oorzaak en *het* gevolg zijn en op de plaats van x en y een contrast staat. Door op deze manier de causale relatie vorm te geven probeert Schaffer aan te tonen dat de manieren waarop contextverschuivingen verschil maken voor de waarheidswaarde van causale claims voortkomen uit een contextafhankelijkheid van contrasten van oorzaken en gevolgen. Wat het verschil dus maakt zijn de contrasten van oorzaak en gevolg, of wat in Schaffer's terminologie 'salient alternatives' zijn.

De redenen om de causale relatie als een contrastieve relatie te zien komen voort uit de theoretische rol die causale claims volgens Schaffer vervullen. Oorzaak-gevolg relaties zijn relaties die verschillen maken, het effect van handelingen bepalen en die verklaringen geven voor gebeurtenissen. Elke relatie die deze rollen vervult is volgens Schaffer een relatie die een contrastieve structuur heeft. Maar kan een contrastieve theorie ook omgaan met absenties als relata zonder aan verklarende kracht in te boeten? Hoewel Schaffer zelf al hint naar een antwoord in zijn tekst door de 'nonoccurrences' die bij Lewis' counterfactual theorie een rol spelen te bespreken, en door te stellen dat het idee van een nonoccurrence al impliciet contrastief is, is het nuttig deze suggestie nader te bekijken met de voorbeelden van contextafhankelijkheid die Schaffer zelf geeft.⁵ Als aangetoond kan worden dat Schaffer's contextualisme om kan gaan met gevallen van negatieve causaliteit, en dat deze contextafhankelijkheid om de juiste redenen plaatsvindt kan vervolgens gekeken worden wat voor conceptie van de causale relatie deze versie van contextualisme ondersteunt en wat voor gevolgen dat heeft voor de metafysische status van relata en de causale relatie zelf.

Het eerste voorbeeld dat Schaffer gebruikt, het hierboven genoemde voorbeeld van Putnam, is een goed startpunt. In een gesprek tussen deze wezens is de uitspraak 'de aanwezigheid van zuurstof was de oorzaak van de bosbrand' een acceptabele causale claim. Aan de andere kant zou een brandweerman hier op aarde deze uitspraak als onzinnig beschouwen aangezien zuurstof een constant aanwezige achtergrondfactor is in bijna alle aardse contexten.

Voor de venuswezens is de aanwezigheid van zuurstof in de atmosfeer echter een doorslaggevende factor,

4 Ibid. p. 45.

5 Ibid. p. 53.

omdat hun gedeelde Venus-context zuurstof niet op dezelfde manier als achtergrondfactor heeft. Schaffer gebruikt dit voorbeeld om het selectieproces waarmee we bepaalde (achtergrond)factoren uitkiezen als de doorslaggevende feiten en deze promoten tot *de* oorzaak van een bepaalde gebeurtenis aan te merken als één van de manieren waarop causale uitspraken gevoelig zijn voor contextverandering.

Het is interessant om te kijken of ditzelfde proces ook werkt wanneer we Schaffer's voorbeeld uitbreiden door te kijken of deze ook kan omgaan met gevallen van negatieve causaliteit. Met andere woorden, werkt dit voorbeeld ook als we absentie(s) gebruiken als relata? De volgende uitspraak is hier een voorbeeld van:

1. De afwezigheid van zuurstof in de atmosfeer zorgde ervoor dat er geen bosbrand plaatsvond.

Het lijkt dat deze uitspraak weinig informatief is, aangezien de afwezigheid van zuurstof onderdeel uitmaakt van de achtergrondgegevens in de context van de venuswezens. Hoewel deze uitspraak dus niet snel geuit zal worden in een gesprek tussen deze wezens lijkt deze uitspraak aan de voorwaarden van Schaffer te voldoen. Schaffer zelf noemt immers de uitspraak 'de aanwezigheid van zuurstof zorgde ervoor dat er een bosbrand ontstond' op dezelfde manier waar, maar wel triviaal en weinig informatief voor de brandweerlieden die zich afvragen hoe de bosbrand ontstond.

De causale claim voldoet aan veel eisen die we stellen aan de rol van dit soort uitspraken. Het verklaart een gebeurtenis tegen de achtergrond van een bepaalde context waarvan deze afwijkt of waar deze juist aan voldoet, en het verklaart wat het verschil maakt. Schaffer's vierplaatsige relatie wijkt niet af van deze uitspraak, behalve dat de oorzaak en het gevolg nu absenties zijn in plaats van fysieke feiten. De manier waarop deze absenties als doorslaggevend worden gemaakt is doordat ze als meest logische doorslaggevende alternatieven gelden, ofwel 'de afwezigheid van zuurstof in plaats van de aanwezigheid van zuurstof zorgde ervoor dat er geen bosbrand uitbrak in plaats van wel'.

Schaffer's theorie lijkt op dit punt weinig problemen te hebben met absenties als relata in een contextafhankelijke causale claim. Sterker nog, in één van de voorbeelden die hij zelf noemt lijkt hij zelf ook een vorm van een negatieve relata te gebruiken. Schaffer's eerste voorbeeld om de contextgevoeligheid voor causale selectie te illustreren maakt immers gebruik van een hongersnood en neemt dus de afwezigheid van voedsel als gevolg. Daarbij noemt hij ook als mogelijke oorzaak het falen van de Indiase regering om voedselreserves aan te leggen, waardoor een causale claim ontstaat die zowel op de plek van oorzaak als op de plek van gevolg gebruik maakt van een absentie ('het niet-handelen van de Indiase regering in het aanleggen van voedselreserves zorgde ervoor dat er geen eten was.')

Schaffer's tweede voorbeeld kan ook vrij eenvoudig omgebouwd worden tot een negatieve causale claim. Bijvoorbeeld als we de volgende uitspraak vergelijken met Schaffer's 'John's boldness caused him to kiss Mary':

2. John's angst om afgewezen te worden zorgt ervoor dat hij Mary niet kust.

Hierbij fungeert een absentie alleen als gevolg maar de uitspraak:

3. John's gebrek aan dapperheid zorgt ervoor dat hij Mary niet kust

zou net zo goed kunnen werken, en laat zien dat het mogelijk is zowel op de plek van oorzaak als op de plek van het gevolg een absentie te gebruiken.

In Schaffer's derde voorbeeld draait het om de alternatieven die we in gedachten hebben en laat zien hoe deze alternatieven beïnvloeden wat we wel en niet als verklaring accepteren voor een bepaalde gebeurtenis.

Hoewel hij zelf al het niet-aankomen van de trein als mogelijkheid ziet, en dus in essentie al een absentie gebruikt, kan zijn voorbeeld makkelijk omgewerkt worden tot bijvoorbeeld:

5. Doordat de machinist niet op de dodemansknop drukte toen de trein het dode spoor opreed kwam de trein niet aan op het station.

Het gemak waarmee Schaffer's theorie om kan gaan met absenties als relata en dus negatieve causaliteit onder kan brengen in zijn causaal contextualisme hangt samen met het gebruik van contrasten. De bovenstaande voorbeelden geven immers niets anders aan dan: als oorzaak X er WEL was zou gevolg Y ook hebben plaatsgevonden. Door de causale relatie met behulp van contrasts als het ware 'vierplaatsig' te maken

zet Schaffer de deur open voor negatieve causaliteit. Door simpelweg de absenties die een rol spelen bij negatieve causaliteit als 'salient' alternatieven te nemen is het eenvoudig om negatieve causaliteit onder te brengen in Schaffer's theorie. Het voorbeeld van de bloemen uit de inleiding zou bijvoorbeeld als volgt verklaard kunnen worden:

6. Doordat de tuinman TV keek in plaats van de planten water te geven gingen de planten dood.

Op deze manier omzeilt Schaffer's theorie één van de belangrijkste knelpunten waar theorieën over negatieve causaliteit mee te maken hebben; namelijk de vraag of de relata van causale relaties positieve feiten moeten zijn om überhaupt invloed te kunnen hebben op andere feiten in een causaal raamwerk.

Schaffer's vraag of dit verschil in aannemelijkheid puur pragmatisch is of dat ook de semantiek van een uitspraak verandert met de context blijft echter open. Om dit verder te onderzoeken is het nuttig om te kijken naar epistemologisch contextualisme en de problemen die daarmee samenhangen, en te kijken of eenzelfde soort kritiek geuit kan worden op causaal contextualisme.

5. Epistemologisch vs. causaal contextualisme

5.1 Zebra-dialogen

Eén van de bekendste voorbeelden om de contextafhankelijkheid van kennisclaims te illustreren en dat in veel van de literatuur over epistemologisch contextualisme terugkomt is de zogenaamde 'zebra-dialog'. Het gaat hierbij om de verschillende contextuele standaarden voor kennis die in een gesprek naar voren komen. Een simpele versie van deze dialoog ziet er als volgt uit:

A: Ik weet dat de dieren daar zebra's zijn.

B: Weet je zeker dat het zebra's zijn, en niet vermomde ezels?

A: Nee, dat weet ik niet.

B: Dan weet je ook niet dat die dieren zebra's zijn.

De epistemische positie van A verandert door de opmerking van persoon B die zorgt voor een verschuiving van de gesprekscontext naar een context waarin de optie dat de dieren geen zebra's zijn maar geschilderde ezels in rekening gebracht moet worden. Aangezien A als 'normale' dierentuinbezoeker niet beschikt over de expertise om geschilderde ezels van zebra's te onderscheiden is zijn eerdere kennisclaim in de nieuwe context dus ongegrond. Hoewel de positie van A ten opzichte van de dieren in beide gevallen hetzelfde blijft, verandert zijn epistemische positie zodanig dat we niet langer geneigd zijn kennis aan hem toe te schrijven in de nieuwe context. De semantische waarde van uitspraken waarin 'weten' voorkomt verschilt van context tot context, en zo kan het dat ogenschijnlijk tegenstrijdige uitspraken ('ik weet dat die dieren daar zebra's zijn' vs. 'ik weet niet dat die dieren daar zebra's zijn') allebei waar kunnen zijn, afhankelijk van de epistemische standaarden in de relevante context.

Ditzelfde voorbeeld wordt echter ook gebruikt om kritiek te leveren op een contextafhankelijke behandeling van epistemologische uitspraken. Een veel gehoorde tegenwerping op epistemologisch contextualisme is dat dit soort ware tegenspraken niet stroken met veel van onze intuïties over kennis en de manier waarop we onze taal gebruiken. Door de standaarden voor het toeschrijven van kennis contextafhankelijk te maken wordt 'weten' een indexical.⁶ Dit betekent dat het vergelijkbaar zou moeten werken als meer alledaagse indexicals als 'ik', 'vlak', 'leeg' etc. waarvan de betekenis (ogenschijnlijk) eenvoudig inzichtelijk verandert van context tot context. Deze visie is echter onder hevige kritiek komen te staan, omdat onze intuïties over kennis anders zijn dan wat we ons voorstellen bij 'vlak' of 'leeg'. We zijn geneigd om kennis als iets absoluuts te zien, en daarom lijkt het voorbeeld hierboven waarbij twee tegenstrijdige claims allebei kloppend zijn niet te stroken met wat we normaal verwachten van kennisuitspraken. De contextualist claimt dat dit soort tegenspraken problematisch lijken omdat we ons niet bewust zijn van het verschuiven van de standaarden

⁶ Patrick Rysiew, 'Epistemic Contextualism' in *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2011 Edition), ed. Edward N. Zalta. URL: <http://plato.stanford.edu/archives/win2011/entries/contextualism-epistemology> (geraadpleegd 10 oktober 2014)

voor kennistoeschrijvingen wanneer de gesprekscontext verandert. Dit committeert de contextualist tot een *error-theory*, die veronderstelt dat we ons niet altijd bewust zijn van het verschuiven van contexten en dus het verschuiven van de standaard voor het toeschrijven van kennis. Op deze manier kan de contextualist immers ook verklaren hoe sceptische tegenwerpingen niet doorslaggevende problemen hoeven te zijn voor een kenleer omdat sceptische standaarden geen deel uitmaken van alledaagse contexten. In het gesprek hierboven lijkt het logisch voor A om zijn eerste uitspraak in te trekken, omdat die in de nieuwe context (waarin de mogelijkheid dat de dieren geen zebra's zijn een relevante is) niet waar is. En aangezien we geneigd zijn te denken dat er maar één van de twee tegengestelde uitspraken waar kan zijn, of zelfs dat kennis onveranderlijk en vaststaand zou zijn, lijkt de conclusie dat beide uitspraken waar zijn niet alleen onhandig, maar ook incorrect. Verderop in dit stuk zal uitgebreider in worden gegaan op de indexicaliteit van 'weten' en op dit soort kritieken op contextualisme als de indexicaliteit van 'veroorzaken' besproken wordt.

Het is interessant te kijken in hoeverre causaal contextualisme overeenkomt met epistemologisch contextualisme. Is het mogelijk een zelfde soort dialoog op te stellen waarin niet de rechtvaardiging van kennis ter discussie staat maar de rechtvaardiging van een causale redenering? Hoewel de twee 'contextualismes' op veel punten sterk verschillen is het interessant te bekijken hoeveel ze op elkaar lijken en in hoeverre de twee overlappen.

Een voor de hand liggende parallel in dit geval is misschien Schaffer's voorbeeld van de bosbrand, waarbij een van de venuswezens (V) in gesprek gaat met een brandweerman (B) over de oorzaak van de bosbrand.

V: De aanwezigheid van zuurstof is de oorzaak van de bosbrand.

B: Zuurstof is alomtegenwoordig, de blikseminslag is de oorzaak van de bosbrand.

De vraag is nu wat er gebeurt met de uitspraak van de bezoekers die zuurstof als oorzaak van de bosbrand noemen wanneer aan ze uitgelegd wordt dat zuurstof een vaste achtergrondfactor is in de context van de brandweermannen die claimen dat de bliksem de bosbrand heeft veroorzaakt. Op het eerste gezicht lijkt het antwoord simpel: de venus-wezens zullen inzien dat zuurstof geen doorslaggevende rol speelt in het ontstaan van de bosbrand omdat de rest van de bossen op aarde ook in aanraking staan met zuurstof en niet spontaan ontbranden, en ze zullen zich aansluiten bij het oordeel van de brandweerlieden. Toch is deze verschuiving niet zo duidelijk en makkelijk inzichtelijk als bij het zebra-voorbeeld. Om dit duidelijk te maken is het belangrijk Schaffer's theorie over contrasten erbij te pakken. Wat er namelijk volgens Schaffer verschuift met de context is niet een standaard zoals bij veel versies van epistemologisch contextualisme, maar de relevante contrasten voor oorzaak en gevolg in zijn vierplaatsige causale relatie. (Hoewel Schaffer ook een epistemologische theorie heeft waarin contrasten een rol spelen, wordt hier voor het gemak de 'gangbare' vorm van epistemologisch contextualisme genomen, waarin de standaarden voor het toeschrijven van kennis veranderen.⁷) De venus-wezens hebben in hun alledaagse context misschien ook wel blikseminslagen en andere overeenkomstige gegevens als achtergrondfactoren, maar door het observeren van de zuurstof in de atmosfeer op aarde wordt dit de doorslaggevende factor omdat het afwijkt van wat ze gewend zijn op Venus, waar ze ook blikseminslagen waarnemen zonder dat dat branden tot gevolg heeft. Het gaat dus niet zozeer om de standaarden die bepalen wanneer we gerechtvaardigd zijn om een bepaalde gevolgtrekking te maken en oorzaken en gevolgen aan te wijzen, als wel om de manier waarop we bepaalde factoren als doorslaggevend aanmerken *in contrast met* andere factoren die op de achtergrond spelen.

Dit verschil tussen causaal en epistemologisch ontstaat door het feit dat epistemologisch contextualisme een these is over de semantiek van uitspraken, waarbij Schaffer's contextualisme met betrekking tot causaliteit volgens Schaffer niet enkel pragmatisch verschil maakt, maar ook semantisch verschil lijkt te maken. Door de dubbele contrasten is het niet eenvoudig om helder te krijgen hoe zijn theorie semantisch verschil kan maken. Dit verschil is duidelijk te merken in de uitkomsten van de dialogen. Waar de originele zebra-dialoog zorgt voor een ogenschijnlijke tegenspraak die verder verklaard dient te worden, namelijk die tussen 'ik weet dat die dieren zebra's zijn' en 'ik weet niet dat die dieren zebra's zijn', levert de causale zebra-dialoog geen tegenspraak op. Voor de brandweermannen is immers de blikseminslag de doorslaggevende factor en dus de oorzaak van de bosbrand, terwijl er in de venus-context reden is de aanwezigheid van zuurstof als oorzaak aan te merken. Intuïtief zijn we misschien geneigd te denken dat er maar een causale claim de juiste kan zijn,

⁷ Zie: Jonathan Schaffer, 'From Contextualism to Contrastivism' *Philosophical Studies* 119 (2004), pp. 73-103.

maar ze staan zeker niet zo lijnrecht tegenover elkaar als de eerste en laatste uitspraken van A in de eerste zebra-dialoog.

Hoewel er wel natuurlijk wel gesteld kan worden dat er wat betreft het verkiezen van *de* oorzaak van de brand een tegenstelling ontstaat tussen de brandweerlieden en de venus-wezens, is dit niet direct een semantische tegenstelling. De beide causale claims kunnen immers allebei als waar worden gehouden. Toch denkt Schaffer dat causale uitspraken door contextverandering ook semantisch veranderen, doordat we van sommige uitspraken geneigd zijn te zeggen dat ze behalve irrelevant ook onwaar zijn. In de volgende sectie zal deze claim nader onderzocht worden.

5.2 Indexicalen

Schaffer noemt zelf in het begin van zijn tekst al dat zijn causale contextualisme zal verschillen van gangbare theorieën van epistemisch contextualisme, aangezien de intuïtieve data voor causaal contextualisme sterker zijn, zoals te merken is aan de manier waarop we bepaalde oorzaken als doorslaggevend aanwijzen en we anderen als achtergrondfactor zien. Het tweede punt waarop causaal contextualisme verschilt van epistemisch contextualisme raakt het probleem dat hier besproken wordt, namelijk of en hoe een contextualistische versie van causaliteit enkel pragmatisch begrepen dient te worden of dat er ook semantisch verschil optreedt bij verandering van context. Dit probleem is groter voor Schaffer, omdat er bij kennisuitspraken slechts een vorm van contrasten gebruikt hoeft te worden, die vaak al in de claim zelf besloten ligt, waar bij causale claims zowel voor de oorzaak als voor het gevolg contrasten gezocht moeten worden in de context, die dan ook elk invloed hebben op de semantiek van de causale claim als geheel. Om zich af te zetten tegen een invariantistische visie probeert Schaffer aan te tonen dat causaal contextualisme op meer dan alleen pragmatisch niveau verschil maakt, door te stellen dat verkeerde causale claims, behalve dat ze pragmatisch gezien irrelevant zijn, het gevoel geven dat ze ook onwaar zijn, en dus semantische waarde hebben. We zijn geneigd de uitspraak: 'de aanwezigheid van zuurstof veroorzaakte de bosbrand' niet alleen als irrelevant te beschouwen, maar ook te ontkennen en als onwaar te beschouwen.

De vraag hoe de contextafhankelijkheid van causale claims ook semantisch verschil maakt blijft echter onbeantwoord in Schaffer's tekst. Is er echter geen manier om via epistemologisch contextualisme enkele parallellen te trekken die een contextafhankelijke conceptie van causaliteit kunnen helpen? Schaffer wijst bijvoorbeeld de mogelijkheid dat 'veroorzaken' een indexical is af, omdat het verschilt van andere indexicalen als 'ik' en 'jij', maar is dit niet te kort door de bocht? Veel discussies binnen epistemisch contextualisme gaan over de indexicaliteit van 'weten', en of 'weten' op dezelfde manier contextafhankelijk is als 'allegaagse' indexicalen als 'jij' en 'ik'. De tegenstellingen die voortkomen uit epistemisch contextualisme, waarin claims van de een op andere seconde van waar tot onwaar worden door een verhoging van standaarden komen volgens contextualisten voort uit het feit dat competente sprekers zich niet (altijd) bewust zijn van de verschuiving van context. Toch is 'weten' volgens velen wel een indexical, en is de kritiek hierop te pareren.

Een van de verdedigers van deze visie is Michael Blome-Tillmann, die 3 kritieken op deze visie weerlegt.⁸ Hij maakt hierbij gebruik van een analogie die veel gebruikt wordt om de indexicaliteit van 'weten' aan te duiden, door te kijken naa het gebruik van woorden als 'leeg' en 'vlak'. Geen competente spreker zal deze termen snel verkeerd gebruiken, maar het leidt wel tot ogenschijnlijke tegenstrijdigheden. Wanneer iemand bijvoorbeeld een gebergte vergelijkt met een weiland en het weiland vlak noemt, zal niemand dat ontkennen. Maar wanneer datzelfde vlakke weiland wordt vergeleken met een biljartlaken, zal niemand ook ontkennen dat het weiland minder vlak is, en zullen we geneigd zijn zelfs te ontkennen dat het weiland vlak is. Het al dan niet correct toeschrijven van 'vlakheid' verschilt dus van context tot context, en kan er op dezelfde manier voor zorgen dat competente sprekers zich door een verschil in standaarden die hiervoor gelden kunnen vergissen, of doordat ze, analoog met Schaffer's causale contextualisme, zich niet bewust zijn van de relevante contrasten. Dezelfde soort sceptische bezwaren als in de zebra-dialoog hierboven kunnen immers worden geopperd wanneer iemand het woord vlak gebruikt. Wanneer ik claim dat het biljartlaken vlak is en iemand oppert dat er met een vergrootglas wel reliëf te ontdekken valt, verandert de standaard voor vlakheid en lijkt mijn eerdere claim fout. Het argument dat iemand niet twee verschillende uitspraken als waar kan zien door een verschil in standaarden valt dus uiteen, aangezien competente sprekers wel degelijk fouten maken doordat ze niet altijd inzien dat er een verhoging van de relevante standaard voor kennis of vlakheid

⁸ Michael Blome-Tillmann, 'The indexicality of Knowledge' *Philosophical Studies* 138 (2008), pp. 29-53.

plaatsvindt in de context.

Ook blijkt weten als indexical op veel andere punten overeen te blijven doordat kennisclaims net als claims van vlakke of leegte aan te passen zijn aan verhoogde standaarden. Wanneer ik claim dat het biljartlaken vlak is en iemand oppert dat er met een vergrootglas wel degelijk reliëf te vinden is, kan ik immers pareren met de opmerking dat het biljartlaken relatief vlak is. Veel indexicalen werken op deze manier; we kunnen spreken van vol, voller, volst en leeg, leger, leegst, maar problemen ontstaan wanneer we 'weten' bekijken. Weten lijkt op het eerste gezicht niet een link te hebben met een bepaalde schaal van grootte zoals vlakke en leegte dat hebben. 'Hoeveel weet je iets?' is immers een onzinnige vraag en er is geen 'weet, weten, weetst' die kennis verdeelt over een schaal van weten. Eén van de oorzaken van dit probleem is het feit dat 'weten' een werkwoord is, en we van werkwoorden nou eenmaal geen overtreffende trappen hebben. Toch is het wel degelijk mogelijk deze kritiek te pareren. We kunnen immers spreken van 'zeker weten', 'denken te weten' en 'absoluut zeker weten'.

Een vergelijkbaar argument kan worden opgesteld over de indexicaliteit van causaliteit. Hoewel Schaffer stelt dat 'veroorzaken' niet aan de standaardtesten van indexicaliteit voldoet⁹, is er met de argumenten van Blome-Tillmann misschien wat te redden voor causaliteit. Zeker wanneer we de manier bekijken waarop we oorzaken selecteren uit de meespelende factoren lijkt veroorzaken dezelfde indexicale rol te spelen als 'weten' in Blome-Tillmann's visie. We spreken in causaal contextualisme immers van een vierplaatsige relatie, waarbij een volledig uitgeschreven claim met de relevante contrasten de structuur: X in plaats van x veroorzaakte Y in plaats van y. De context verleent ons dus de oorzaak en het gevolg wat op dat moment het beste weergeeft wat er gebeurt. De selectie van X boven x lijkt echter sterk op bepaalde kennisclaims uit de tekst van Blome-Tillmann. Het is immers mogelijk om te claimen dat we eigenlijk zeggen X (i.p.v. x) veroorzaakt *het meest* Y. Misschien is 'veroorzaken' dus ook wel te ordenen naar een schaal van 'minst veroorzaken' tot 'meest veroorzaken' en is 'veroorzaken' dus wel een indexical. Zeker voor zover het over de selectie van oorzaken gaat lijken we veroorzaken op die manier gebruiken. Door 'veroorzaken' als indexical te behandelen is het mogelijk de pragmatische kant van causaal contextualisme te begrijpen als het zoeken naar de factoren die een bepaald gevolg 'het meest veroorzaken', waarbij er aan zowel de oorzaak-kant als de gevolg-kant gebruik wordt gemaakt van een selectieprocedure waar de indexicaliteit van 'veroorzaken' inpast.

Het wordt echter interessant wanneer we proberen Schaffer's idee over de semantische kant van zijn causale begrip uit te spellen. Zoals hierboven al genoemd is het precies de vierplaatsigheid van zijn causale relatie die het moeilijk maakt de semantische waarde van een dergelijke causale claim te volgen en de claim als geheel te beoordelen. Aan zowel de oorzaak-kant als de gevolgkant dient een semantische waarde toegekend te worden die ervoor zorgt dat de gehele claim als waar of onwaar aangemerkt kan worden. Daarbij is het ook niet duidelijk hoe we de semantische waarde van causale claims dienen te bepalen. Het is immers mogelijk op zowel de plaats van de oorzaak als die van het gevolg een achtergrondfactor in te vullen waardoor de semantische waarde van het geheel niet direct verandert. Als we bijvoorbeeld het bosbrand voorbeeld bekijken is de uitspraak 'de zuurstof in de atmosfeer veroorzaakte de bosbrand' niet onwaar, alleen erg triviaal (uitgaande van een 'alledaagse aardse' context). Het lijkt er dus op dat causaal contextualisme op dit punt vervalt in een soort epistemologisch contextualisme, waarbij we waarde toekennen aan de hele claim aan de hand van de contextuele standaarden voor kennis die in de relevante context van kracht zijn. Als één van de venuswezens claimt dat zuurstof de oorzaak van de bosbrand was, kunnen we immers kennis toeschrijven aan hem/haar/het op basis van de relevante contrasten die in de venus-context aanwezig zijn. Aan de hand hiervan kunnen we de positie van het venuswezen ten opzichte van de claim bepalen en een semantische waarde toekennen aan de claim.

5.3 Wat lost causaal contextualisme op?

Deze laatste opmerking leidt tot een interessante vraag naar de aard van causaal contextualisme. Het alledaagse gebruik van causale claims vervult een verklarende functie in rechtspraak, menselijk handelen etc. etc. Maar waarom zouden we causaliteit op een contextuele manier moeten begrijpen? De motivatie voor epistemologisch contextualisme is helder: een antwoord hebben op de scepticus zonder het toeschrijven van kennis in zogenaamde lage-standaard-contexten op te geven. Maar wat voor probleem lost een contextuele

⁹ Jonathan Schaffer, 'Causal Contextualism' in *Contrastivism in Philosophy*, ed. Martijn Blaauw (London: Routledge, 2012) p. 58.

benadering van causaliteit op? Een paar antwoorden geeft Schaffer zelf al aan in zijn tekst. Discussies over de metafysica van causaliteit richten zich op elk punt van het standaardbeeld van een causaal proces zoals biljartballen die elkaar aanstoten. Schaffer's causale relatie omzeilt bijvoorbeeld het probleem hoe fijnmazig de relata gedefinieerd moeten worden door met contrasten te werken die ervoor zorgen dat subtiele verschillen in een causale claim (zoals de nadruk die op een deel van de claim gelegd wordt) invloed hebben op de acceptatie van de claim in kwestie. Schaffer's contextualisme zorgt er ook voor dat negatieve causaliteit, een concept dat een probleem vormt voor causale theorieën die vasthouden aan immanente relata, ondergebracht kan worden door gebruik te maken van door context ingegeven contrasten. Door gebruik te maken van contrasten ontkomt hij ook aan een probleem waar bijvoorbeeld een counterfactuele analyse van causaliteit zoals die van Lewis geen antwoord op heeft, namelijk het probleem van over-determinatie. Een counterfactuele conceptie van causaliteit legt de betekenis van een causale claim uit door naar de voorwaarden van een gebeurtenis te kijken. 'Als X niet was gebeurd, was Y niet gebeurd' bijvoorbeeld, maar heeft in een situatie waarin twee oorzaken tegelijkertijd lijken te gebeuren een probleem. Stel bijvoorbeeld dat twee kinderen steentjes naar een fles aan het gooien zijn. Wanneer ze allebei tegelijk gooien en de fles breekt is het onmogelijk te zeggen met een counterfactuele analyse wie de fles gebroken heeft. Er zijn als het ware twee X-en die als voorwaarde voor Y kunnen dienen. Dit verschijnsel heet overdeterminatie en kan gemakkelijk verklaard worden met een contextualistische conceptie van causaliteit, doordat dat ons in staat stelt te zeggen 'X meer dan x veroorzaakte Y'.

De hierboven genoemde argumenten voor causaal contextualisme zijn echter niet zo overtuigend om causaal contextualisme te verkiezen boven andere causale theorieën, aangezien er geen equivalent is voor het 'scepticisme-argument' dat epistemologisch contextualisme aantrekkelijk maakt.

6. Concluderende opmerkingen

Schaffer's contextualisme heeft net als epistemologisch contextualisme enkele duidelijke antwoorden op problemen voor vergelijkbare theorieën over respectievelijk causaliteit en epistemologie. Het is echter nog maar de vraag of Schaffer's theorie een zelfstandige semantische theorie is, of slechts een verkapt versie van een vorm van epistemologisch contextualisme. Hoewel Schaffer argumenteert tegen invariantisme en de bijbehorende vaststaande semantische standaard, kan hij niet helemaal uitspellen hoe de semantische waarde van causale uitspraken de veranderingen in context volgt. De argumenten waarmee hij aangeeft dat de acceptatie van causale claims niet geheel pragmatisch verklaarbaar is, kunnen beantwoord worden door 'veroorzaken' als indexical te zien en hiermee het proces van het kiezen van 'de' oorzaak uit alle factoren die een rol spelen in de desbetreffende context verklaren op een manier die strookt met het alledaagse gebruik van causaliteit en intuïties uit de praktijk. Een ander argument om Schaffer's contextuele benadering te volgen is het feit dat we niet genoodzaakt zijn veel 'netwerk-model-theorieën' af te wijzen, doordat we absenties als relata kunnen gebruiken door middel van contrasten met de immanente onderdelen van het netwerk.

Het is ook interessant te kijken in hoeverre Schaffer's epistemologische theorie, die ook met contrasten werkt, aansluit bij zijn causale theorie. Wanneer de semantische kant van zijn causale theorie immers goed uitgewerkt kan worden met behulp van een epistemische theorie die ook met contrasten werkt, kan dit een volgend goed argument zijn op beide vlakken met contrasten te werken.

Zolang de semantische kant van een contextualistische benadering van causaliteit niet helder uitgespeld kan worden, of kan worden aangetoond dat het beoordelen van de semantische waarde van een causale uitspraak een vorm van epistemologisch contextualisme behoeft, blijft Schaffer's theorie hangen tussen pragmatiek en semantiek.

7. Geraadpleegde literatuur

- ≡ Beebee, Helen. 'Causing and Nothingness.' In *Causation and counterfactuals*, edited by John Collins, Ned Hall en L.A. Paul, pp. 291-308. Cambridge/London: MIT press, 2004.
- ≡ Blome-Tillmann, Michael. 'The indexicality of Knowledge' *Philosophical Studies* 138 (2008), pp. 29-53
- ≡ Lewis, David. 'Void and Object'. In *Causation and counterfactuals*, edited by John Collins, Ned Hall en L.A. Paul, pp. 277-290. Cambridge/London: MIT press, 2004.
- ≡ Schaffer, Jonathan. 'Causal Contextualism.' In *Contrastivism in Philosophy*, edited by Martijn Blaauw, pp. 35-63. London: Routledge, 2012.
- ≡ Schaffer, Jonathan. 'Causation by Disconnection' *Philosophy of Science* 67 no. 2 (2000), pp. 285-300.
- ≡ Schaffer, Jonathan. 'From Contextualism to Contrastivism' *Philosophical Studies* 119 (2004), pp. 73-103.

Digitale bronnen:

- ≡ Rysiew, Patrick. 'Epistemic Contextualism.' In *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2011 Edition), edited by Edward N. Zalta. URL: <http://plato.stanford.edu/archives/win2011/entries/contextualism-epistemology> (geraadpleegd 10 oktober 2014)
- ≡ Menzies, Peter, 'Counterfactual Theories of Causation.' In *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2014 Edition), edited by Edward N. Zalta. URL: <http://plato.stanford.edu/archives/spr2014/entries/causation-counterfactual> (geraadpleegd 13 oktober 2014).
- ≡ Schaffer, Jonathan. 'The Metaphysics of Causation.' In *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2014 Edition), edited by Edward N. Zalta. URL: <http://plato.stanford.edu/archives/sum2014/entries/causation-metaphysics> (geraadpleegd 20 oktober 2014).